

INTERVJU SA VAHIDE VAHIDE HODŽA

Intervju je napravljen za televizijsku emisiju Pa Skenar, emitovan na RTK. Video snimak i transkript razgovora su preneseni ovde uz saglasnost autora.

Priština

Februar 2013

Trajanje: 35 minuta

Pisutne/i:

1. Vahide Hodža (sagovornica)
2. Antigona Čena Kačaniku (intervjuerka)
3. Ljuljzim Krieziu (kamerman)

Simboli komentara u transkriptu neverbalne komunikacije:

() emocionalna komunikacija

{ } – intervjuisani objašnjava koristeći geste

Drugi simboli u transkripciji:

[] – dodatak za bolje razumevanje teksta

Fusnote su napomene urednika u kojima se pružaju informacije o mestima stanovanja, imenima ili izrazima.

Naracija: Antigona Čena Kačaniku

Svako doba ima svoje ljude, svoju omladinu, njihove ideale i ambicije. Svako doba ima svoju radost i bol, možda se nama ne sviđa to doba sa određene vremenske distance, ali ukoliko bismo izvukli jedan kamen iz ovog istorijskog mozaika, sve bi se raspalo.

Večeras razgovaramo sa damom koja je bila svedokinja, protagonistkinja našeg života ispod ovog neba.

Mnogo vetrova i oluja je protutnjalo ovom zemljom, ali ovde je takođe duvao i prolećni povetarac koji je dao značaj i lepotu radu i kreativnosti. U borbi protiv vremena, običaja i predrasuda, naše žene su bile one koje su prkosile stvarnosti sa njihovom gorućom željom da je promene, ne toliko za sebe koliko za decu i generacije koje dolaze. Imale su unutrašnju hrabrost i želju da promene smer oblaka ispod neba, bile su prve koje su želele da budu obogaćene znanjem i novim veštinama, koje su želele da doprinesu pravdi, koje su želele da ostave trag i da stvore i pripreme put za nove generacije, za mnogo lepšu budućnost. U tom smislu, one ne zaslužuju da budu zaboravljene.

Jednog jesenjeg dana, kada se lišće pozdravljalo sa svrkutavim letom, zakucali smo na vrata jedne žene. Bilo je jasno da otvaramo svet bogat saćanjima, i srcu koje i dalje kuca u ritmu zaboravljene melodije.

Antigona Čena Kačaniku: U emisiji Pa Skenar, uglavnom počinjemo od samog početka. To želimo da uradimo i sa vama, imajući u vidu da je vaše iksustvo tako bogato... Život, mi želimo da počnemo sa pričom o vašoj porodici, vašim roditeljima, koja je to porodica u Prizrenu, ili...?

Vahide Hodža: Antigona, i ja takođe, hvala vam što ste došli, iako ja ne volim da budem na televiziji toliko, i nikada nisam forsirala da budem na televiziji (smeje se). Tako da, uvek sam bila pomalo u pozadini. Ali, bilo kako bilo, zahvalna sam... ovo će ostati kao neki vid istorije, deo moje životne istorije.

Antigona Čena Kačaniku: Mi radimo sa velikim zadovoljstvom radimo ovu emisiju sa vama.

Vahide Hodža: Rođena sam u Prizrenu u porodici Sadifa i Džemajl Kabaši. Njih dvoje bili su moji roditelji. Majka je bila iz veoma bogate porodice. Otac je iz intelektualne porodice. On je proveo većinu svog vremena u Solunu i Istanbulu. U Istanbulu... upisao je Univerzitet u Solunu, a nastavio je u Istanbulu. Obzirom da je otac... moj deda je radio u turskoj administraciji, ali bio je takođe i turski parlamentarac, tako da je i umro kao parlamentarac, ali zadržao je svoju porodicu u Prizrenu. Veoma je zanimljivo čak i ja ne mogu da objasnim koji je bio razlog da on ostane u Turskoj, a porodica u Prizrenu, imao je sina i dve ćerke, ženu, u Prizrenu, a on je bio u Turskoj. Tako da, poslednji put kada je došao u Prizren bilo je to 1928. godine.

Antigona Čena Kačaniku: A vi, koliko je vas dece bilo?

Vahide Hodža: Tri sestre i dva brata. Moja sestra Rabija bila je među prvim studentkinjama Prizrenske gimnazije.¹ Godine 1941. Završila je veliku maturu.² Ne malu maturu. Ja sam završila malu maturu.³ U to vreme, obrazovanje je izgledalo ovako: osnovna škola, četiri godine; četiri godine gimnazije nakon polu-mature; nakon polu-mature još četiri godine, do mature.

Antigona Čena Kačaniku: Koliko godina ste proveli tamo?

Vahide Hodža: Dve godine, dve godine.

Antigona Čena Kačaniku: I to je bila škola za...?

Vahide Hodža: Bila je to škola... za učitelje. Bila je kao pedagoška škola. U Škodri je bila osmo-razredna gimnazija, i klasična gimnazija, poznata gimnazija u Škodri. Bila je zgrada blizu gimnazije, priključena gimnaziji, zgrada u kojoj su samo žene bile učene. I ja sam bila smeštena u internatu, Donika Kastrioti je bio naziv internata. Bilo nas je oko 60 devojaka iz cele Albanije.

Antigona Čena Kačaniku: Jel bilo tamo još devojaka sa Kosova?

Vahide Hodža: Eh, od drugih Kosovarki, Drita Dobroshi je bila tamo. Devojke iz Mitrovice su bile u Tirani. Mi... iz Prizrena smo bile u Škordi.

Antigona Čena Kačaniku: To u Škodri, to je bilo u godinama pre rata?

Vahide Hodža: Da, ja sam bila u Škodri tokom 1942, '43. Tokom '43, Anti-fašistički pokret je bio organizovan u Škodri. I Drita i ja smo se priključile Anti-fašističkom pokretu i organizovale smo velike demonstracije u našoj školi... ne, prvo se protestovalo u našem domu celu noć. Pevali smo patriotske pesme, svi smo pevali u dvorištu i policija je bila ispred nas. Oko 12 časova, kapije su se otvorile i policija je ušla, opkolili su nas i naterali da odemo u svoje sobe. Otišli smo u naše sobe, ali smo nastavili da pevamo, samo što smo bili u sobama. Ovo su, da tako kažem, prve demonstracije koje smo imali tamo.

Onda, došle su druge demonstracije. Cela škola, ne samo mi koji smo živeli u domovima, nego i žene koje su išle u tu školu, protestovale su u školskom dvorištu, tražili smo smenu direktora. Direktor je bio Italijan, tražili smo da postave albanskog direktora. Napravili smo... napravili smo poprilično veliku buku. Ali ta buka nas je koštala, zatvorili su našu školu, zatvorili su naš dom i izbacili su nas napolje (smeje se). To su bile okolnosti!

Vratila sam se u Prizren, ali kako bih nastavila da idem u sledeći razred, morala sam da se upišem negde. Nije bilo mesta u Prizrenu, ali bila je *Shkolla Normale*⁴ ovde u Prištini. I ja sam došla u Prištinu, nastavila sam moje studije u Prištini. I izgleda da nisam mogla da ostanem mirna ni u Prištini... Ne znam o čemu se radilo (smeje se). Pre nego što se školska godina završila, direktor

¹ Srednja škola u kojoj se učenici pripremaju za upis na fakultet.

² Velika matura (Matura e Madhe) se takođe odnosi na skup ispita ranije danih učenicima nakon osmog razreda srednje škole.

³ Takođe se odnosi na polu-maturu, skup ispita ranije danih učenicima nakon četvrtne godine srednje škole.

⁴ Viša srednja pedagoška škola.

škole me je pozvao i rekao, “Ne možeš da ostaneš u ovoj školi.” I onda su čitali te izjave, pismo kojim me izbacuju iz škole.

Antigona Čena Kačaniku: Zašto?

Vahide Hodža: Jer sam bila članica Anti-fašističkog pokreta. Da vam kažem istinu, Antigona, osećala sam se loše zato što su me izbacili odande... Nisam mogla da završim školu. Bila sam veoma uplašena kada sam otišla kući {sleže ramenima}. Svakako sam se plašila da će vikati na mene... Ali izgleda da su oni shvatili da tu nije bilo ničega što oni mogu da urade. Nedostajalo mi je još jedno polugodište da završim *maturu*, koju sam onda završila privatno.

Antigona Čena Kačaniku: Kako ste upoznali Fadil?

Vahide Hodža: Kao aktivistkinja Anti-fašističke omladine u Prizrenu, nakon što je Prizren oslobođen od Nemačke okupacije. Označiću to ovako. Prizren je bio oslobođen 17. novembra. Već 18. novembra, Džavit Nimani je pozvao mene i neke moje prijatelje i postavio nas je da idemo u Đakovicu na konferenciju kosovske regionalne omladine, koja je okupljala mlade iz celog Kosova. Konferenciji su prisustvovali sa celog Kosova oni koji su bili partizani i mi iz pozadine. Nas, koji smo radili iz pozadine, su zvali “oni iz pozadine”. I ja sam išla u Prizren zajedno sa četvoro prijatelja iz Prizrena, svi su bili Albanci. Ali pre nego što sam otišla tamo, kada sam otišla na *Shadervan*⁵ videla sam Srbe, srpsku omladinu, žene i muškarce, oni su nosili *šajkače*⁶ koje su dobili od Srba, od njihove vojske. Kada sam videla šta su nosili, bila sam... Krenula sam za Đakovicu, otišla sam tamo... slučajno je tamo bio jedan *qeleshe*⁷ krojač, uzela sam jednu *qeleshe* i stavila sam na glavu i otišla za Đakovicu. Tako da imam fotografiju sa *qeleshe* koja je napravljena u Đakovici.

Konferencija je krenula, počele su pozdravne reči. Bilo je oko 200 ljudi u holu. Komandant je ušao u prostoriju. Rekli su, “Komandan dolazi!” Mi smo svi ustali i aplaudirali i drugo... Ja nisam videla komandanta. Znala sam da je Fadil Hodža komandant, ali nisam znala ko je on. Nakon pozdrava, nastavio je da ide kao vojnik i otišao. Ali organizatori mladih, konferencije, su nas obavestili da će igranka biti uveče kako bi se zabavila delegacija koneferncije. I otišla sam, sela sam dole sa prijateljem iz Prizrena. Kada je muzika počela, komandant je došao, prišao nam je, i rekao je mom prijatelju, “Da li ćete mi dozvoliti da uzmem vašu prijateljicu za ples?” Nisam znala kako se pleše, nikada nisam plesala (smeje se), znate, našla sam se u poprilično teškoj situaciji. Kako god, ustala sam, i izvinila sam se, rekla sam, “Izvinite!” i ovako, “Izvinite zbog toga što ne znam da plešem, jednostavno ne znam!” On, Fadil, mi je rekao, “Pa, ni ja ne znam baš dobro, naučićemo zajedno”, tako (smeje se)...

Nastavili smo da igramo i plešemo, mi koji smo igrali, to je bio prvi susret sa Fadilom. Kasnije me je zanimalo, kako je došao do mene, nikada me ranije nije video... Ali u predsedništvu je bio jedan prijatelj, to je bio Ramadan Vranići, i bio je Mita Marković. Mita Marković, je kasnije postao Ministar obrazovanja, bio je veoma dobar u tome, znate, jer ljudi su različiti. Mita Marković je rekao, “Vidi Fadil, idi vidi nju među delegacijom,” jer sam mu se ja javila na konferenciji, otišla sam tamo. Rekla sam mu kako je Anti-fašistička ženska omladina u Prizrenu radila i čestitala sam mu na konferenciji. To je bilo sve! I vratila sam se [na moje mesto]. On mu je rekao, rekao mu je, “Vidi Fadil, ima jedna devojka ovde iz Prizrena koja je pozdravila održavanje konferencije. Idi vidi je, ima

⁵ Fontana sa svežom pijaćom vodom na glavnom trgu u Prizrenu, Shadervan (Sadirvan na arapskom) znači bukvalno fontana, izgrađena da obezbedi vodu za više od jedne osobe odjedanput, uglavnom korišćena za ritualna ispiranje, i tipični je deo otomanske arhitekture.

⁶ Srpska nacionalna kapa.

⁷ Bela tradicionalna albanska kappa, kappa napravljena od vune koja se razlikuje od regiona do regiona.

kovrdžavu kosu i ostalo, idi vidi gde je.” On je pitao, zanimalo ga je ko sam ja i veoma polako sam ga upoznala i došla do njega. 1945. godine, za Novu godinu, došla sam u Prištinu i našla se sa njim, srela sam Fadila, ali nisam ostala, vratila sam se u Prizren i radila tamo do marta. Nisam radila samo u Prizrenu, nego i u selima Suva Reka i Srbica [Skenderaj], tu i tamo. I onda sam se vratila. Uslovi tada su bili veoma teški, veoma teški.

Antigona Čena Kačaniku: I onda dolazimo do braka, počeli ste da budete zajedno i gde ste prvo živeli u Prištini?

Vahide Hodža: Počela sam da budem sa Fadilom u martu 1945, živeli smo u Diviziji, gde se nalazila vojska, ovde gde je Muzej sada. Tamo na drugom spratu {pokazuje rukom}, imali smo sobu sa pogledom na ovamo, malu sobu, kao pola ove sobe {pokazuje na sobu}, kao kancelarijske sobe koje su i dalje tamo. Dva gvozdена kreveta, neka stara posteljina za krevet, stari jorgan, jedan lavabo, i ona posuda za vodu... kanistar za vodu – tako je izgledao naš život na početku. Krajem maja, Operaciono sedište se preselilo u Peć, otišlo je. Regionalni odbor je ostao u Prizrenu, Operaciono sedište se preselilo u Peć, mi smo ostali u Prištini. Dok sam bila u Prištini, radila sam ponovo sa omladinom, sa ženama, organizovale smo različite grupe i drugo.

Pre selidbe u Peć, dok sam bila u Prizrenu dosta sam smanjila svoje aktivnosti, ne zbog mene, nego zbog drugih žena koje su tu takođe radile. Dve ženske organizacije su bile veoma jake, ali naša situacija je bila veoma teška. U to niko danas ne bi poverovao, tako da kada ljudi pišu istoriju, moraju da se osvrnu na vreme i na situaciju kakva je bila.

Bilo je veoma teško, nedostajalo je... sve je nedostajalo, nismo imali hleba, nismo imali odeće, sve je nedostajalo. Najveću pažnju smo stavili na kulturni napredak žena. Obrazovanje je bilo na prvom mestu. Počeli smo da stvaramo anti-fašističke grupe, da držimo anti-fašističke kurseve. Pored književnih kurseva, organizovale smo kurseve iz domaćinstva, kurseve higijene u selima, i ne samo u vezi sa brigom o deci, nego i kampanju da se deca šalju u škole, da se deca ne lišavaju mogućnosti obrazovanja. Ne mislim da bi bilo ko poverovao da je organizacija Anti-fašistički ženski front objavio svoj liflet, svoj bilten.

Imam prvi broj biltena, imam ga, još ga čuvam. Žao mi je što nemam i druge brojeve. Ali imam prvi broj biltena, koji sadrži priče o dve žene, jednoj koja je prestala da nosi veo [hijab], i aktivistkinja je, i o drugoj koja je bila učiteljica u domaćinskom centru, bila je ćerka mog ujaka. Ion je napisao, Antigona, žao mi je što moram da kažem zaboravila sam da sam bila urednica tog biltena, da nisam ništa znala o štampanju, ali smo nekako uspeali. Ali zamislite, imali smo magazine, ženski bilten u ono vreme! Mislim da je to bio početak 1946. godine.

Antigona Čena Kačaniku: Sve je počelo u Prizrenu, radio, pozorište, novine...

Vahide Hodža: I mi smo bile prve žene koje su imale svoj magazin.

Antigona Čena Kačaniku: Ove vaše želje da počnete da radite, imali ste ove ambicije još od vaše rane mladosti, želju i ideal da je žena naprednija, da žena treba da se izrazi slobodnije. Čini se da se ovo nastavilo kroz ceo vaš život?

Vahide Hodža: Da, tokom celog mog života! Ali ta sloboda za koju sam radila, priljučila sam se Pokretu, iz moje porodice ja sam se priključila Pokretu, kako bih bila slobodna i slično, trebalo bi da se zahvalimo mojim roditeljima, mom ocu koji nam je omogućio da ne nosimo veo. Obrazovali smo se i ispratio nas je, stavio je knjige u naše torbe, ispratio nas je u školu. Iako je moja majka

nosila veo, ona je svoju decu ispratila u školu. Nije znala kako da piše, ali je bila napredna duhom. Moj otac je diplomirao na Univerzitetu, to nije problem... činjenica je da bi bilo dobro da nas je gurao...

Ali cela ta porodica je bila napredna, jer su čak i njegove sestre, sestre moga oca, završile *Ruzdhi* školu⁸, završile su je na arapskom jeziku u to vreme, na arapskom jer ništa drugo nije bilo dostupno u to vreme... ali one su je završile. Znale su kako da pišu, znale su kako da čitaju, igrale su karte, tako da smo mi bili dosta obrazovana porodica.

Antigona Čena Kačaniku: Vi imate dece, Šari je rođena odmah nakon rata.

Vahide Hodža: Šari je rođena u Prizrenu 10. decembra 1945. godine, kada nismo imali ni najosnovne potrebe za decu, bili smo bez pelena, bez vode, bez lavaboja. Ali u kući u kojoj smo živeli nismo imali takođe ništa, osim kućnih zidova, nismo imali nikakav posed, ali volja i mladost su pretrpeli ove okolnosti. Septembra 1946. godine bili smo u Prištini, jer se preselio... Regionalni odbor, Vlada se preselila u Prištinu. Smestili smo se opet u kuću koju su Savet za useljavanje zaposlenih i drugih pronašli, jer niko od njih nije imao kuće. Nijedan, niko! Svi proleter! (smeje se) Tako da je to bila veoma pristojna kuća, bila je normalna. Nismo imali uslove, nismo imali ni druge posede takođe, ali bili smo srećni sa tim što smo imali.

Ja sam nastavila sa svojim poslom ovde na konferenciji Anti-fašističkog ženskog pokreta, nastavila sam kao članica Sekretarijata, kao članica Saveta. Sve to vreme Bijele Vokse je bila predsednica. Nastavili smo sa radom sve tamo do 1949. godine. Do tada, ova organizacija je objavila još jedan liflet, zvao se *Agimi*, ali nemam taj primerak. Ne znam gde se *Agimi* nalazi. I znam da sam bila glavna urednica *Agimi*, ali žao mi je što nemam baš nijedan primerak da makar pogledam šta sam radila, nešto na čemu sam radila (smeje se).

1949. godine Fadil je upisao Višu političku školu u Beogradu. Ja sam mu se pridružila i smestili smo se zajedno tamo, pa sam i ja upisala Pedagošku školu, koja je trajala dve godine, dve godine sa nadom da je završim i da se vratimo zajedno. Upisala sam Šari u predškolsko u Beogradu, Fadil je išao da radi i ja sam mnogo tamo patila. Vodila sam malog sina u predškolsko, Beograd nije bio mali kao Priština, na jednoj strani predškolsko, a na drugoj strani Pedagoška škola. Kako god, završila sam je, završila sam školu na vreme, nadajući se da ćemo se vratiti, ali Fadil je tražio da ostanemo u Beogradu još naredne četiri godine. Upisala sa fakultet u Beogradu i završila sam ga.

Antigona Čena Kačaniku: Istoriju?

Vahide Hodža: Istoriju. Lulja se rodila, rodila se u Beogradu. Leka se takođe rodila u Beogradu. Uprkos tome, nisam prestala sa svojim društvenim aktivnostima, ne uopšte! Ali nisam radila pet godina. Nakon pet godina morala sam da se vratim na posao, ne samo zato što nisam htela da ostanem kod kuće, nego zato što je to bilo potrebno i iz materijalnih razloga. Nismo imali nikakva druga primanja, nismo imali kuću, ili prodavnicu, ili zemlju, nismo imali ništa, ali smo se izdržavali veoma dobro, i meni je veoma drago što smo imali veoma harmoničan život, Fadil, deca i ja.

Antigona Čena Kačaniku: Moje tetke su pohađale *Normale*⁹ i sećaju vas se kao veoma poštovane i profesorke koju su svi voleli.

⁸Govornica misli na srednju školu Ryzdhije (*rüşdiyye*), religijska škola koja je bila otvorena u Prizrenu 1874. godine.

⁹Viša srednja pedagoška škola.

Vahide Hodža: U *Shkolla Normale* učenici su me veoma dobro prihvatili, ne znam zašto (smeši se).

Antigona Čena Kačaniku: Da li ste bili bliski sa njima?

Vahide Hodža: Bila sam bliska sa njima, istina je, pokušavala sam da im pomognem. Neki od njih, ne neki... većina njih je bila poreklom sa sela i bili su ekonomski u lošijoj situaciji. Imali su dom, tamo su se hranili. Nije to bilo loše za njih, ali svaki put kad sam ih videla, saosećala sam se mnogo sa njima. Nekim učenicima nije bilo dobro u tim okolnostima, bili su pod prismotrom OZNA¹⁰, bili su određeni ljudi koji su pratili aktivnosti određenog broja učenika. Pogotovu u času u kom sam ja bila razredna, bilo je jedan ili dva studenta koji su često vođeni na razgovore¹¹ i slično, i bili su maltretirani. Pokušala sam da im pomognem, naravno nisam to mogla sama da uradim, to sam radila preko Fadila, da interveniše kako ih ne bi maltretirali. Pokušala sam na taj način. Tako da sam možda ostavila dobar utisak na učenike na taj način.

Antigona Čena Kačaniku: Onda je Priština počela da cveta, kultura, obrazovanje, mladi...

Vahide Hodža: Ah, da naravno...

Bila sam predsednica Kulturnog saveza u poprilično dugom periodu, Kulturni savez. U periodu '70, '72, '73. godine, kosovski budžet je imao za nijansku veću raspodelu nego... jer se procenat za nerazvijena područja povećao malo, i oni su prebacili više [budžetskih sredstava] na kulturu. Mogu da kažem da tokom tog perioda, zajedno sa prijateljima sa kojima sam radila, u tom periodu temelj je već bio postavljen, biblioteke su već bile izgrađene, arhive, kuća kulture u Serbici, kuća kulture u Peći, Đakovici, Kačaniku, Podujevu, i sportski centri su bili izgrađeni u ovim mestima tokom tog perioda. Ali eto na primer, nismo uspeli da izgradimo jednu u Prizrenu, kuću kulture, i to je nastavilo da bude tako, jer nisu bili aktivni u tome da utvrde mesta pogodna za rekonstrukciju, novac nije bio razlog. Nije bilo da mi nismo bili posvećeni, bili smo posvećeni. Nismo mogli da izgradimo operu u Prištini, isto zbog nedostatka lokacije. Tokom ovog perioda, veliki broj knjiga je takođe objavljen. Bilo je izgrađeno... Zaboravila sam da pomenem, Filmski centar je bio izgrađen u tom periodu, Filmski centar, i imali smo neke dobre filmove, sa dobrim umetnicima. Što se tiče tog vremena, svaki pozorišni komad koji se igrao u Regionalnom pozorištu, ukoliko smo bili u blizini, i imali priliku da idemo, nikada je ne bismo propuštali.

Kolegijum Cantorum, hor je bio osnovan. Imali smo divan hor, i imali smo takođe i festival *Akordet*.¹² I ovaj *Akordet* je bio na poprilično visokom nivou. Ne znam zašto se *Akordet* nije nastavio, i veoma često neke stvari se predstavljaju kao da su samo počele u ovom periodu, [one] gube svoju istoriju. Izgube istoriju, izgube život, izgube ga, i vi se izgubite, izgubite civilizaciju, izgubite vaš kulturni napredak.

Antigona Čena Kačaniku: Da li ste bili aktivni i tokom ovog perioda?

Vahide Hodža: Da, Antigona. Postavljala sam sebi obaveze od početka, ukoliko sam sama kod kuće da samo čistim, brišem prašinu, kuvam – i posao koji radim sad takođe, niko drugi ga ne obavlja za mene – zajedno sa održavanjem kuće, postavila sam sebi brojne obaveze jer ako samo ostanem kod kuće, zarđaću. Pogotovu nakon što je Fadil umro, nisma mogla sebi to da dozvolim, iako sam

¹⁰ Odeljenje za zaštitu naroda – Jugoslovenska bezbednosna služba za izvršenje i upostavljanje režima koji se poredio sa KGB terorom u Rusiji.

¹¹ Razgovori su bili eufemizam koji je napravila policija za njihova nasumična ispitivanja.

¹² Muzički festival koji se održavao jednom godišnje, predstavljajući različite muzičke žanrove.

imala njega pred mojim očima sve vreme, noću i danju, spavala ili ne, imala sam ga, ali ja sam želela da promenim situaciju malo, da ne mislim samo o njemu, i da ne mislim samo o mojoj deci, gde su on i šta oni rade.

Počela sam da slikam čak i dok je Fadil bio živ, i da vam kažem istinu, ne znam zašto sam počela ovo da vam govorim. Tek što sam dobila neke olovke, neke boje i počela sam tu i tamo, i shvatila sam da neke stvari ispadaju dobro i tako sam počela. Fadil bi me savetovao, “Nemoj da se zamaraš, ti se zamaraš! Ne znam da li će izaći to na dobro za tebe” (smeje se). Ništa... Imala sam prvu izložbu i imala sam slike i video sa prve izložbe, i Fadil je bio tamo, i Ramiz Kelmendi je bio tamo. I dobila sam dobre komentare od Ramiza Kelmendija...

Ovako sam ja počela: malo po malo imala sam izložbu u Prištini, onda sam imala izložbu u Đakovici na drugu godišnjicu Fadilove smrti. Obeležila sam drugu godišnjicu njegove smrti sa jednom izložbom. Posle Đakovice, imala sam izložbu u Prizrenu, htela sam da bude u *Hamam*¹³ u Prizrenu. Ovo je bila treća, i još jedna u biblioteci, i jedne godine, ili kad god da je bila, u Albanološkom institutu, tako da što se mene tiče to je dosta! Podelila sam moje slike, moji unuci i unuke su izabrali one koje se njima sviđaju. Tako da sam odlučila da poklonim većinu slika.

Predsednica sam ratnih veterana anti-fašističkog veća nacionalnog oslobođenja. To je jedno udruženje veterana iz Drugog svetskog rata, ja sam predsednica tamo i naša je obaveza da štitimo vrednosti Nacionalno-oslobodilačkog rata. Uradili smo mnogo toga, objavili smo nekoliko knjiga, i organizovali smo memorijalne sastanke u vezi sa mnogim godišnjicama. Tako da smo se angažovali u čuvanju statua iz Drugog svetskog rata, jer oni uništavaju naše statue, oni ih obaraju... Radili smo šest godina, plaćali smo naše kafe sami, plaćali smo telefone od svojih sredstava. I možete da zamislite kakve su penzije bile, ali nismo hteli da odustanemo. Ne samo Vadide, zajedno sa prijateljima koji su tamo... veterani, nismo hteli da odustanemo i nastavićemo dokle god možemo, dok smo živi, svako od nas... najstariji ima 89 godina (smeje se). Ja imam 86 godina, drugi ima 84 godine, tako da smo mi dosta stari i čekamo svaki dan da... {pomera svoje ruke}.

Antigona Čena Kačaniku: Dozvolite mi bar da vam se sa ovom kratkom emisijom zahvalim za vašu hrabrost, za vašu snagu, za ideale žena koje su preživele i dobro i loše, ali su disale na ovom mestu, ispod ovog neba. Hvala vam što ste postojali i što postojite!

Vahide Hodža: Ne znam da li sam uspela da vam pružim najvažnije detalje koji bi trebalo da budu ispričani, ali dala sam sve od sebe!

Antigona Čena Kačaniku: Hvala vam puno.

Priča je iskrena, skromna, ljudska – kao što je i ova dama, uprkos njenim godinama, ona i dalje ima moć i srce mlade devojke pune prijatnosti i želje koja daje krila istini, pravdi, za budućnost. Rastali smo se od gospođe Vahide svesni da ne možemo da otvorimo sve stranice njene životne knjige. Jedna istoričarka po profesiji postala je istorija za sebe, koja će biti zasigurno zapisana kako istina zaslužuje, bez ulepšavanja i bez mrlja i povreda.

¹³ Zvanično Tursko kupatilo u centru grada, sada ga povremeno koriste umetnici, inače je zatvoreno za javnost.

